

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Правила адвокатської етики: Правила від 09.06.2017р. № n0001891-17 / З'їзд адвокатів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Козюченко Я.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМНОГО ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН

Ознайомлення з правозастосовною практикою дає підстави констатувати наявність значної кількості порушень законодавчої вимоги, закріпленої у ст. 290 КПК щодо порядку відкриття сторонами своїх доказів, у тому числі і стосовно недотримання припису щодо відкриття стороні захисту речових доказів, які є у розпорядженні слідчого, прокурора. Деякі з цих порушень викликані свідомими або несвідомими помилками у правозастосуванні, а інші пов'язані з правовою невизначеністю окремих нормативних положень з цього питання.

Кримінальний процес – це система, в якій кожна норма закону має своє місце, а її невиконання може спричинити негативні наслідки. Тому і аналіз положень кримінального процесуального законодавства України щодо регламентації процедури відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні, виявлення проблемних і дискусійних питань та внесення пропозицій щодо їх вирішення є дуже важливим елементом ефективної дії кримінального процесу.

Під час досудового розслідування у межах надання правової допомоги клієнту захисник направляє кілька адвокатських запитів до державних органів чи приватних установ. В кінці кожного досудового розслідування,

коли усі докази зібрані і провадження може передаватись до суду виникає така важлива процедура, як відкриття матеріалів іншій стороні. Відкриття доказів сторонами кримінального провадження – це стадія закінчення розслідування злочину, після якої абсолютно точно ясно, що кримінальне провадження має вагому перспективу передання його до суду. Погоджуємося з науковою позицією, що, реалізуючи вказане право, сторони кримінального провадження отримують фактичну та юридичну можливість контролювати хід і результати досудового розслідування; оцінити законність прийнятого рішення про закінчення розслідування; представити суду матеріали, якщо сторона має намір використати відомості, що містяться у них, як докази в суді; виявити порушення, що обмежують їхні права й законні інтереси; виявити порушення під час збирання, перевірки, оцінки і використання доказів у кримінальному провадженні; виявити прогалини у доказовій базі, яка сформована стороною, своєчасно вжити заходи щодо їх усунення [1].

Зокрема цікавим є питання самого моменту відкриття матеріалів стороною захисту та важливість цієї дії для подальшого захисту обвинуваченого (підсудного). Саме на етапі пред'явлення обвинуваченому матеріалів для ознайомлення, зазначає О. Олійник, виникає конфліктна ситуація між слідчим, який намагається якнайскоріше закінчити кримінальну справу та направити її до суду, і обвинуваченим, який намагається потягнути час, сподіваючись, наприклад, на певні обставини, які, на його думку, можуть полегшити його становище [2]. Доцільність взаємного відкриття матеріалів іншій стороні під час завершення досудового розслідування підтверджується і даними анкетного опитування, проведеного К. Є. Лисенковою, відповідно до якого на необхідності такої процедури наголошують 91% опитаних прокурорів, 89% адвокатів, 93% працівників органів внутрішніх справ та 94% суддів [3, с. 3].

Можна сказати, що ст. 290 КПК є недосконалою з точки зору її практичної реалізації. Не визначення у КПК чіткого порядку фіксування процесуальних дій, які проводяться стороною захисту, зокрема, щодо відкриття матеріалів стороні обвинувачення породило неоднаковість правозастосування ст. 290 КПК адвокатами. У зв'язку з цим, кожен адвокат сам вправі визначати допустимий порядок відкриття доказів та форму фіксування цієї процесуальної дії. Виникає питання про доцільність ознайомлення потерпілого та його представника з усіма матеріалами. За загальними правилами, установленими ч. 2–4 ст. 290 КПК України, прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, доступ до всіх матеріалів кримінального провадження, у тому числі й до будь-яких доказів, які самі собою або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості

підозрюваного, або сприяти пом'якшенню покарання, а також забезпечити їм можливість робити копії або відображення матеріалів [4]. Цікавим також є момент ознайомлення з матеріалами негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД). Частиною доказів НСРД є підстави щодо їх проведення. Так, прокурор повинен надати документи про підстави проведення НСРД разом із матеріалами, отриманими в результаті проведення негласних слідчих розшукових дій.

Частина 6 ст. 290 КПК України покладає обов'язок відкриття матеріалів і на сторону захисту, але зі змісту цієї норми випливають дві обов'язкові підстави для надання доступу до цих матеріалів: 1) наявність запиту прокурора про надання такого доступу; 2) наявність у сторони захисту наміру використати відомості, що містяться у наявних у неї матеріалах як докази у суді.

Здійснюючи відкриття наявних у неї матеріалів, сторона захисту зобов'язана: 1) надати доступ і можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них; 2) надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту. Особливі труднощі виникають у адвоката, який вступив в справу вже в суді і не ознайомлювався з матеріалами кримінального провадження під час досудового розслідування. Захисник повинен мати копії документів, щоб мати змогу їх вивчити, критично осмислити та в необхідних випадках подати клопотання про визнання доказів недопустимими. Виняток із цих правил ч. 6 ст. 290 КПК України встановлено щодо будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, покладається на розсуд сторони захисту. Це питання може бути вирішене нею як одразу після одержання запиту прокурора про надання доступу до наявних у сторони захисту матеріалів, так і після ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. За результатами вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, сторона захисту вправі прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів [5]. Проте таке твердження є не зовсім справедливим, адже тільки одна сторона у такій ситуації повинна розкрити стороні захисту усі свої напрацювання по справі. Коли сторона захисту в свою чергу має право не надати свої докази для ознайомлення. Крім того, на етапі завершення досудового розслідування підозрюваний (обвинувачений) та його захисник мають право заявляти клопотання (про проведення

слідчих дій, закриття кримінального провадження, перекваліфікацію дій підозрюваного тощо), а слідчий (прокурор) зобов'язані їх розглянути в загальному порядку та прийняти процесуальне рішення (задовольнити або відмовити (повністю або частково)).

Чи можна говорити про принцип рівності сторін коли їх представники у процесі кримінального провадження ставляться у різні умови. Також під сумнівом принцип змагальності сторін та свободи в поданні ними до суду своїх доказів, адже він вказує на рівність прав у збиранні доказів та реалізацію процесуальних прав. А у даному випадку ми бачимо, що така рівність є дещо порушеною.

Вважаємо за необхідне переглянути обов'язки щодо відкриття матеріалів іншій стороні. Вирішення окреслених проблем сприятиме виконанню завдань кримінального провадження, додержанню прав і свобод його учасників та забезпечать реалізацію принципу змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і доведенні перед судом їх переконливості.

Список використаної літератури:

1. Гришин О.Ю. Особливості процесуального алгоритму відкриття сторонами матеріалів кримінального провадження / О.Ю. Гришин, Н.С. Чальцева // Від громадянського суспільства – до правової держави: м-ли Х міжнар. наук. конф. студ. та молодих учених [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.corp-lguvd.lg.ua/d130109.html>

2. Олійник О. Порушення права на захист при ознайомленні обвинуваченого з матеріалами кримінальної справи. Юридичний журнал. 2010. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3602>.

3. Лисенкова К.Є. Принцип змагальності сторін у досудовому кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ, 2016. 20 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 № 4651–VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Ковальчук С. Процесуальний порядок відкриття матеріалів кримінального провадження. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 190-195

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Кубасенко Андрій Володимирович**